

Використана література:

1. Берендяева Л. А., Конева И. В. Исследовательская деятельность студентов по дисциплинам химического цикла как аспект повышения уровня их профессиональной подготовки // Электронный научно-методический журнал Омского ГАУ. – 2016. – №1(4) январь-март. – URL <http://e-journal.omgau.ru/index.php/2016-god/4/25-statya-2016-1/248-00075>.
2. Недодатко Н. Г. Від навчально-дослідницьких умінь до науково-дослідницьких: навч.метод. посіб. / Н. Г. Недодатко, Г. С. Коваленко. – Кривий Ріг : КДПУ, 20007. – 127с.
3. Педагогіка вищої школи / [Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І., Семенова А. В. та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. – [3-є вид.]. – К. : Знання, 2007. – 495 с.

Мосейчук А.Р.

ФОРМИРОВАНИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ФЕЛЬДШЕРОВ: КРИТЕРИАЛЬНО-УРОВНЕВЫЙ АСПЕКТ

В статье рассматривается проблема формирования исследовательских компетенций будущих фельдшеров в процессе изучения биологических дисциплин. Рассмотрена структура исследовательской деятельности, исследовательские компетенции, которые ее обеспечивают. Представлено определение исследовательской компетенции будущего фельдшера, которое автор понимает как устойчивое интегративное личностное новообразование, представленное совокупностью специальных знаний, умений и навыков научного познания, ценностного отношения к его результатам, проявляющееся в способности личности их применять в профессиональной деятельности, обеспечивая тем самым ее качество и эффективность. В статье также охарактеризованы критерии, показатели и уровни сформированности исследовательских компетенций будущих фельдшеров.

Ключевые слова: будущие фельдшеры, исследовательские компетенции, критерии, показатели, уровни.

Moseychuk A.R.

FORMATION OF RESEARCH COMPETENCES OF FUTURE JUNIOR SPECIALISTS OF MEDICAL CARE: CRITERIAL AND LEVEL ASPECT

The article focuses on proving the problem of formation of research competences of future physician assistants in the course of study of biological sciences. Relevance of the research suggested is that in modern society is increasing the proportion of human research activity that reflects the global trend of intellectualization of productive forces, therefore, preparation of competitive specialists requires development a high level of expert knowledge, skills, personal qualities – research competencies, the formation of which is a key element of higher professional educational establishments of international standard. Activity of future physician assistants based on functional responsibilities (as a members of First Aid Team in rural medical and obstetrical station, clinical laboratories etc.), to the extent or associated with research activity, as it includes work with information sources, collection of facts, diagnostics (anamnesis), hypothesizing (preliminary diagnosis), theoretical and experimental verification of the hypothesis, processing of statistical results, diagnosis specification using clinical and paraclinical tools and techniques, therapeutic measures and opinion about the hypothesis accurateness (outcome). With the development of nanotechnology, biotechnology, information and computer technology there increased the significance of research in the course of professional training of junior medical specialists. In the article under consideration there has been distinguished the structure of research, a list of research competencies that provide it. There has been suggested a definition of research competence of the future physician assistant that is understood by the author as sustainable integrative personal neoformation presented by a set of special knowledge, skills and scientific knowledge, value attitude to the results manifested in the ability of the individual to apply them in professional activity, ensuring its quality and efficiency. In addition, there have been determined and defined criteria, indicators and levels of competency formation of future physician assistants.

Key words: future physician assistants, research competence, criteria, indicators, levels.

Подано до редакції 23.02.2017.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Т.Г.Постоян

УДК378.937 + 371.03

© 2017

Осипова Т.Ю.

ВАРІАТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО НАСТАВНИЦТВА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

У статті розглянуто діяльність тьютора, коуча, ментора, наукового керівника, куратора, класного керівника в аспекті педагогічного наставництва. Установлено, що незважаючи на певні відмінності у функціях і завданнях, які вони виконують в освітньому процесі, їхня діяльність насамперед спрямована на допомогу підростаючому поколінню у професійному й особистісному становленні, тобто є педагогічним наставництвом. На підставі аналізу навчальних планів і програм з'ясовано, що підготовці майбутніх учителів до педагогічного наставництва у процесі навчання у вищому педагогічному навчальному закладі не приділяється належної уваги. Зазначене свідчить про необхідність проведення цілеспрямованої роботи зі студентами щодо їхньої підготовки до такої діяльності.

Ключові слова: педагогічне наставництво, тьютор, коуч, ментор, науковий керівник, куратор, класний керівник

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визначено побудову ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності, що передбачає розроблення цілісної системи виявлення та психолого-педагогічного супроводу молоді, забезпечення створення

умов для її розвитку, соціалізації та подальшого професійного зростання. Натомість, у сучасних умовах, коли постійно відбуваються різноманітні реформи (політичні, економічні, соціальні, освітні тощо), підростає покоління знаходиться у складній ситуації. Молоді люди, які часто не пристосовані до реальної дійсності, потребують педагогічної та психологічної підтримки з боку більш досвідчених людей – наставників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема наставництва все більше привертає увагу як педагогів-теоретиків, так і педагогів-практиків. У науковій психолого-педагогічній літературі розглядалися певні аспекти педагогічного наставництва (Т. Бочкарьова, І. Гичан, С. Іконнікова, В. Шепель та ін.); психолого-педагогічні засади наставництва як педагогічної системи (А. Батишев, Л. Лебедева, А. Сидоров та ін.); особливості організації системи наставництва як форми виробничого навчання (В. Мирошніченко, І. Столяр, П. Силенок та ін.); традиції наставництва в історії освіти (С. Антипін, А. Бабаян та ін.).

Зарубіжними дослідниками (Р. Еделфелт, Д. Клаттербак, Г. Льюїс, А. Рейман, Е. Стокдейл, Л. Тілман та ін.) наставництво визначається як метод і спосіб адаптації молодого спеціаліста у професійній діяльності.

Сьогодні розглядається кілька різновидів педагогічного наставництва: тьюторство (А. Адамський, О. Андрєєва, О. Бережнова, А. Бойко, Є. Волошина, Т. Гадалова, Л. Долгова, В. Єрошин, М. Іващенко, І. Карапузова, С. Клінцова, Т. Койчева, В. Краєвський, В. Кухаренко, М. Лейн, С. Мануйлова, Л. Масей, Н. Немов, В. Олійник, А. Орел, Д. Псотка та ін.), коучинг (К. Берн, Т. Гелвей, Н. Єрофєєва, П. Зеус, Р. Кілбург, Д. Клаттербак, С. Колінс Т), менторінг (Д. Молоков, Д. Ненашев, Дж. О'Коннор, Е. Парслоу, Дж. Уїтмор, Д. Фурлонг, Х. Хагері та ін.), наукове керівництво (В. Акіменко, Т. Дорошенко, С. Зайко, Л. Квіткіна, Н. Кушнарєнко, В. Прошкін, В. Шейко та ін.), кураторство (С. Александрова, І. Барабашева, І. Ісаєв, С. Крикунов, О. Кролевецька, А. Купріна, Т. Куриленко, С. Спасибкіна та ін.), класне керівництво (К. Дьомушкіна, А. Иванов, Т. Казакова, В. Лозова, В. Мацюк, В. Оржеховська, О. Пилипенко, А. Розенберг, В. Сухомлинський, Г. Троцко, Н. Щуркова та ін.).

Зазначимо, що здебільшого вченими досліджується роль наставника в підготовці майбутніх спеціалістів до професійної діяльності. Натомість проблема підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва висвітлена не достатньо.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягала у висвітленні основних напрямів педагогічного наставництва в сучасній педагогіці.

Виклад основного матеріалу дослідження... Зазначимо, що сьогодні розглядається кілька різновидів педагогічного наставництва: тьюторство, коучинг, менторінг, наукове керівництво, кураторство, класне керівництво. Всі вони мають право на існування і в різному ступені присутні в сучасному освітньому просторі.

Тьюторство. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про багатоваріантність підходів до самих понять «тьютор» і «тьюторство». О. Бережнова і В. Краєвський акцентують увагу на тому, що, на відміну від учителя і викладача, тьютор піклується про індивідуальне формування певної особистості, про окремі, лише їй притаманні засоби навчання і виховання, а тьюторство визначається як технологія індивідуального супроводу процесу освоєння певної діяльності.

Як зазначає А. Орел, тьютор – це носій готових, добре сформованих і упакованих навчальних матеріалів, перевірених методик та знань. Єдине, що потрібно від тьютора, на його думку, – своєчасно перевірити точність виконання завдань, чітко й зрозуміло для студентів відпрацювати тьюторіал і допомогти їм розібратися з основними теоріями курсу. Тьютор не вчить, він підтримує студента до тих пір, поки він не стане більш компетентним і самостійним [4].

Дещо інший погляд має А. Бойко, відзначаючи, що тьютор покликаний організовувати передумови самовизначення, самоздійснення, самореалізації людини у професії, надаючи допомогу в розробці індивідуальної освітньої траєкторії, тобто він повинен забезпечувати успішність індивідуальних професійних проб. При цьому акцентується на тому, що тьютор – це педагог, який більше спостерігає, слухає, думає, для нього важливо не говорити багато самому, а вдумливо сприймати, розуміти співрозмовника і ситуацію, щоб зробити правильний висновок про розвиток і формування кожної особистості. Студент чи учень – це індивідуальна навчально-виховна система і тьютор повинен, ураховуючи її, вчити вчитися. На цій підставі дослідник доводить, що: 1) тьютор – педагогічна професія з якісно вищою педагогічною позицією і потенціалом; 2) вона охоплює новий простір і вибудовує інтерактивну модель інноваційної педагогічної взаємодії; 3) прогресивними тенденціями, на яких базується тьюторство, є толерантність, духовні системи цінностей, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, людиноцентризм, аксіологічні орієнтири, індивідуально-гуманістична парадигма [1, с. 189].

Тьютор у сучасному розумінні (за І. Карапузовою, 2010) – це педагог-консультант і координатор, метою діяльності якого є створення такого освітнього середовища, в якому студент має можливість максимально самостійно одержувати знання і виробляти навички, працювати в зручному для нього режимі. За таких умов система знань формується через активність студентів, їхню самоосвітню діяльність та досвід. Координувальна робота тьютора спрямована на допомогу в постановці проблеми, визначенні цілей і завдань діяльності,

плануванні дій із реалізації індивідуальної програми, аналіз результатів роботи. Тьютор постійно консультує і підтримує студентів у процесі їхньої самостійної діяльності, створюючи сприятливу творчу атмосферу, де неприпустимою є некоректна критика ідей і висловлювань студентів, нав'язування власного погляду педагога.

Тьютор (за Т. Койчевою, 2004) – це нова спеціалізація діяльності вчителя, яка реалізується в умовах дистанційної форми навчання. Тьютору властиві як традиційні функції вчителя, так і нові, пов'язані з принципово відмінними умовами організації навчального процесу з використанням нових інформаційно-комп'ютерних технологій. Виконання професійних завдань висуває передусім такі функції тьютора, як-от: функцію консультанта, яка виявляється в інформуванні, порадах слухачам, в інформаційній підтримці навчання; функцію менеджера, яка реалізується в керівництві та мотивації слухачів, у консультаціях і комунікаціях зі слухачами; функцію фасилітатора, яка відтворюється в налагодженні та підтримці інформаційних зв'язків і взаємодії між слухачами й іншими учасниками системи дистанційної освіти, в урегулюванні різних проблем, розв'язанні конфліктів, адаптації слухачів до нової форми навчання. За своїм змістом ці функції не розглядаються в системі традиційної підготовки майбутнього педагога до професійної діяльності. Таким чином, тьютор своїми професійними і людськими якостями сприяє піднесенню статусу вчителя, наставника, його виховної ролі, слугує прикладом професійної досконалості й відданості, незамінний у особистісному професійному зростанні підтьюторного.

Іншим видом педагогічного наставництва вважаємо коучинг, який сьогодні отримує все більше розповсюдження в освіті.

Коучинг (англ. coaching – навчання, тренування) – це філософія, що включає тренінгові технології, що навчають нових способів мислення, поведінки, які можуть бути успішними у процесі взаємодії з людьми і сприяти ефективному професійному самоусвідомленню та становленню особистості.

Використання коучингу під час розв'язання й реалізації освітніх задач сприяє стимуляції та активізації мислення студентів, що спонукає їх до самовдосконалення (В. Цветкова, 2013). При цьому виокремлюються такі основні функції коучингу в освітньому процесі: психолого-педагогічний супровід студентів, спрямований на досягнення результату, мети у процесі партнерської взаємодії; формування і підтримка активності студентів методами проєктивної й інтерактивної соціальної взаємодії; поступове збільшення усвідомлення й розвиток здібностей особистості. Відтак, викладач-коуч допомагає студентам самим вирішити свої задачі, дає можливість побачити, як найкраще діяти, ставлячи запитання, які дозволяють їм подивитися на ситуацію з іншого боку. Тобто основним прийомом, що використовується в коучингу, є постановка запитань. Звісно ж «правильних» запитань, які мотивують студентів на знаходження власних рішень.

Іншим варіантом застосування коучингу в освіті є його застосування як засобу фасилітації емоційних проявів у процесі взаємодії викладача і студентів, що спрямований на полегшення групової комунікації з метою формування вмінь регулювати свої емоції та впливати на емоційний стан партнерів, керувати власним емоційним станом і впливати на емоційний стан партнерів по взаємодії (Д. Ненашев, 2009).

З огляду на вищезазначене, коучинг в освіті певною мірою також можна вважати одним із різновидів педагогічного наставництва, натомість вважаємо, що він має дещо обмежені функції порівняно з педагогічним наставництвом, яке передбачає безпосередню взаємодію і допомогу (поради, консультації, рекомендації тощо) студенту в його професійному й особистісному становленні.

Менторінг. У зарубіжній педагогіці розповсюдженим є поняття менторінг (менторство), яке найбільш повно, хоча й не повністю, відповідає нашому розумінню педагогічного наставництва й діяльності педагога-наставника.

Насамперед зазначимо, що єдиного чіткого визначення менторінгу немає. Проте, незважаючи на різні тлумачення сутності ментора, зарубіжні науковці схожі в тому, що це старша за віком людина, яка допомагає молодшій людині в різноманітних ситуаціях. Так, Девід Клаттербак, відомий своїми дослідженнями в галузі менторінгу і коучингу, дає таке визначення менторінгу: «Незважаючи на безліч визначень менторства – від коучингу чи психологічної підтримки до спонсорства, більшість спеціалістів сходяться в тому, що своїм походженням воно зобов'язане поняттю учнівства, коли старша за віком і більш досвідчена людина передає свої знання про те, як виконати те чи те завдання і як вчиняти у світі комерції». В іншій своїй роботі «Mentoring in Action» Д. Клаттербак описує менторство як допомагає одній людині іншій у здійсненні значущих якісних переходів на інший рівень знань, професійних навичок або мислення і свідомості [7, с. 54].

Іншими словами, на відміну від коуча, ментор є радником, який ділиться своїми знаннями і досвідом зі студентом; помічником, що забезпечує необхідну емоційну й моральну підтримку; досвідченою людиною для наслідування, вирізняється професіоналізмом і сприяє професійному росту студента. Маючи гарного ментора майбутній спеціаліст буде краще підготовлений до виконання своїх професійних обов'язків не тільки за рахунок компетентності і навичок, а й за рахунок знання свого шляху до успіху й впевненості в собі.

У 70-х – 80-х роках ХХ століття, відзначають зарубіжні науковці (Н. Huggar, К. Burn and D. McIntyre, 2001), ментору відводилася роль пасивного спостерігача за діяльністю студентів-практикантів. На сучасному етапі

необхідною умовою роботи вчителя-ментора є обов'язкове проведення консультацій із майбутніми вчителями, також є обов'язковим аналіз проведеної студентами роботи. Ментор відіграє головну роль в ознайомленні майбутнього вчителя зі шкільними правилами.

На думку інших дослідників (J. Furlong, T. Maynard, 1995), ментор відіграє важливу роль у становленні і розвитку майбутнього вчителя, його діяльність безпосередньо пов'язана з практичною діяльністю студента. Він надає підтримку студенту, мотивує і стимулює його діяльність, контролює, керує, кооперує, критикує, дискутує. Бути ментором означає володіти деякими видами витонченого мистецтва: бути прикладом в мистецтві навчати; слухати і давати поради; оцінювати ситуацію поглядом майбутнього вчителя; розвивати спостережливість; бути здатним диригувати процесом уроку в ненав'язливій манері.

На підставі вищезазначеного, можемо стверджувати, що сутність менторінга найбільше відповідає сутності педагогічного наставництва в нашому розумінні, проте, в аспекті дослідження, також має дещо обмежений характер і не віддзеркалює всіх функцій, виконання яких є необхідним у наставницькій діяльності.

Наукове керівництво. Найважливішою складовою навчально-виховного процесу сучасного університету, про що наголошено в Болонській декларації є науково-дослідна робота. Як зазначається в основних положеннях Європейської Асоціації університетів, вищим навчальним закладам необхідно навчати студентів методів організації й проведення досліджень, прищеплювати їм навички науково-педагогічного мислення. На думку В. Прошкіна, ефективна реалізація висунутих вимог можлива при застосуванні у практиці університетської підготовки принципу творчо-професійного й особистісно-орієнтованого наукового керівництва, що реалізується через організацію взаємодії в системі стосунків «викладач-студент». Молодий учений у процесі навчання повинен установити регулярні відносини зі своїм науковим керівником (обговорення проміжних результатів, формування зворотного зв'язку в дискусіях і на семінарах, робота відповідно до узгодженого плану, звітів і результатів тощо) [6].

Науковий керівник, який є справжнім наставником, зацікавлений у тому, щоб студенти відчували зацікавленість у науковій роботі, у процесі якої він надає організаційну та моральну підтримку, несе відповідальність за їхню наукову поведінку, а також передає їм свій стиль і манеру мислення, підхід до розв'язуваної проблеми тощо.

На нашу думку важлива роль у залученні майбутніх учителів до дослідницької діяльності належить педагогу-наставнику, основним завданням якого, згідно з твердженнями науковців (А. Бойко, Н. Кушнарєнко, В. Шейко та ін.) є: формування наукового світогляду майбутніх учителів, оволодіння ними методологією і методами наукового дослідження; надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягнення високого професіоналізму; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань; прищеплення студентам навичок самостійної дослідницької діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, залучення до такої роботи найздібніших студентів; необхідність постійного оновлення й удосконалення своїх знань; розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця; створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання у стінах навчального закладу резерву вчених, дослідників, викладачів.

Спілкуючись із науковим керівником (В. Акіменко, 2007), студенти опановують наукову лексику, стиль поведінки, який прийнятий у науковому товаристві. Від участі в дослідницькій діяльності з'являється бажання розширювати інтелектуальні горизонти, майбутні вчителі отримують творчий дослідницький імпульс.

Значну роль відіграє науковий керівник як педагог-наставник під час навчання в аспірантурі/докторантурі. Стосунки між керівником і аспірантом, зазначає Ю. Волков, зазвичай бувають дуже близькими. Але якщо деяким аспірантам необхідне тісне спілкування з науковим керівником (особливо на початку навчання), то інших пригноблює постійний контроль і вказівки на те, чим слід займатися далі.

Дослідник виокремлює дві форми ділових стосунків із керівником: перша форма – аспірантові потрібна постійна підтримка, а керівник, маючи постійний зворотний зв'язок з аспірантом, дає вказівки, спрямовує хід його наукової роботи; друга форма – аспірант має час подумати про майбутню роботу, перш ніж обговорити результати з керівником, і можливість на перших порах робити помилки, при цьому керівник час від часу задає загальний курс, а не вказує конкретно напрям наукових досліджень, як це робиться при тіснішому контакті. Взаєморозуміння і хороший контакт між аспірантами та їхніми науковими керівниками – головні моменти в їхніх стосунках. Якщо встановлені хороші особисті стосунки, все інше миттєво стає на своє місце. Несумісність між керівником і аспірантом призводить до того, що останній починає сприймати негативно все, що пов'язано з аспірантурою.

На підставі вищезазначеного, можемо стверджувати, що усталені міжособистісні стосунки між науковим керівником як педагогом-наставником і аспірантом/докторантом є гарантією успішного становлення молодого науковця.

Важливими в аспекті дослідження є такі різновиди педагогічного наставництва, як кураторство і класне керівництво, оскільки їх здійснення співвідноситься із професійною діяльністю вчителя загальноосвітнього

навчального закладу чи викладача вишу.

Кураторство. У професійній педагогіці, за М. Михайловським, Р. Хамматовою, кураторство розуміється як система соціально-педагогічних впливів більш досвідчених спеціалістів на почуття, свідомість і волю тих, хто навчається, з метою формування в них широкого світогляду, виховання твердої життєвої позиції і прагнення оволодіння професією.

Особливості інституту кураторства в освіті, зазначають науковці (С.Александрова, С.Змеєв та ін.), виявляються і в тому, що куратор може знаходитися в різних рольових функціях, таких, як: експерт з технології навчання дорослих; організатор спільної діяльності всіх учасників процесу навчання; наставник, консультант, натхненник дорослих учнів; творець сприятливих умов навчання; джерело знань, умінь, навичок і якостей, необхідних учнів. Місія сучасного куратора багатогранна – це допомога студентам у правильній організації їхньої навчальної та позанавчальної діяльності, у вирішенні організаційних, інформаційних, педагогічних, соціально-психологічних та інших актуальних для студентства проблем.

У теперішній час важливими цілями розвитку особистості, за твердженням А.Купріної, є: можливість збагачення особистісного потенціалу людини впродовж усього життя, отримання й оновлення знань, які повинні супроводжувати всі виробничі і суспільні процеси; орієнтація на істинну включеність особистості у відкриту систему освіти, в мережеву взаємодію з іншими інститутами й агентами, орієнтація на соціальне партнерство; опора на талант, креативність та ініціативність особистості як важливий ресурс економічного, соціального, культурного розвитку. Отже, проблема соціокультурного розвитку студентів вищого навчального закладу є актуальною і потребує пошуку шляхів її вирішення. Зокрема, недостатньо реалізується в цьому відношенні потенціал інституту кураторства, що організує виховну діяльність в закладах вищої професійної освіти [2, с. 6].

Зразки відносин між студентами, студентами і куратором, що складаються у виховній роботі, на думку науковців (І. Ісаєв, О. Кролевецька та ін.), суттєво впливають на становлення особистості майбутнього педагога, формують соціальну і професійну позицію майбутніх вихователів. Будучи суб'єктом виховання, куратор посідає центральне місце в системі відносин «студентська група – куратор – студент». Він активно включений у навчально-виховний процес, його вплив на виховання студентів багато в чому визначається ступенем участі у вирішенні проблем кожного і групи в цілому, а також умінням знайти ефективні шляхи взаємодії зі студентами, що ґрунтується на взаємній повазі, незалежності, творчій співучасті. Куратор виступає суб'єктом інноваційної виховної діяльності, структуротвірними початками якої є діалогічність, ціннісно-смилова спрямованість, емоційна включеність, настанова на співтворчість.

Зазначимо, що сьогодні в педагогічних університетах вивчається дисципліна «Педагогіка вищої школи», яка спрямована на вивчення магістрантами особливостей організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, натомість аналіз робочих навчальних програм засвідчив, що як і у випадку з класним керівництвом, роботі куратора студентської групи відведена незначна кількість годин, яких недостатньо для набуття майбутніми викладачами практичних умінь і навичок здійснення наставницької діяльності в майбутній професійній діяльності.

Класне керівництво. Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив наявність деяких суперечностей у визначенні сутності роботи класного керівника. Ми поділяємо думку В.Лозової, Г.Троцько [3], що багатоаспектність діяльності класного керівника вимагає від нього низки позитивних людських якостей, професійно-педагогічної майстерності, особливого інтересу до життя. Від його особистісних якостей, ефективності його діяльності, яка стає складнішою та відповідальнішою з кожним роком, залежить результативність навчально-виховного процесу. У своїй діяльності класний керівник виконує безліч функцій стосовно особистості учня, класу, активу, батьків, учителів тощо.

Слід зазначити, що до цього часу в нашому суспільстві в центрі освітнього процесу стояв учитель-предметник і все було спрямоване на забезпечення максимальної ефективності саме його діяльності. Від педагога вимагалось передавати дітям знання незалежно від їхніх бажань та інтересів. Основний напрям у діяльності класного керівника зводився до забезпечення «успішності» та «дисципліни». Переважно на це була спрямована і підготовка педагогів у вищих навчальних закладах – орієнтація на вчителів-предметників, опанування ефективних засобів передання знань. Сьогодні ситуація змінюється. Утилітарна орієнтація на підготовку дитини до життя, побудована на технократичних принципах, змінюється нині всезростаючим розумінням сутності і цінності самого життя, У цьому зв'язку визначаються нові вимоги до класного керівника, його функції, завдання, напрями і зміст діяльності.

Як організатор класного колективу класний керівник: сприяє забезпеченню умов для засвоєння учнями (вихованцями) рівня обсягу освіти, а також розвитку їхніх здібностей; створює умови для організації змістовного дозвілля, профілактики бездоглядності, правопорушень, планує та проводить відповідні виховні заходи; сприяє підготовці учнів (вихованців) до самостійного життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами; проводить виховну роботу з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів (вихованців), їхніх нахилів, інтересів, задатків, готовності до певних видів діяльності, а також рівня сформованості учнівського колективу; координує роботу вчителів,

викладачів, психолога, медичних працівників, органів учнівського самоврядування, батьків та інших учасників навчально-виховного процесу з виконання завдань навчання та виховання у класному колективі, соціального захисту дітей» (Положення про класного керівника, 2004).

Натомість аналіз навчальних планів і робочих програм свідчить про недостатню кількість годин, що відводяться на підготовку майбутніх учителів до класного керівництва. Так, у ході вивчення педагогіки студенти лише коротко ознайомлюються з основними функціями класного керівника, напрямками його роботи і плануванням. Уважаємо, що цього недостатньо для здійснення такої діяльності на високому рівні. Це підтвердило дослідження С.Петрусенка [5] (під керівництвом автора), в якому було зазначено, що в професійному становленні, у тому числі і в якості класного керівника, в перші роки роботи молоді вчителі мають складності як в організації роботи учнівського колективу, так і в роботі з окремими школярами. Автором доведено, що значну допомогу вчителям-початківцям надає саме наставник, що є важливим в аспекті дослідження. Проте науковцем розглядається етап професійного становлення молодих учителів уже безпосередньо в школі, хоча розпочинатися воно повинно ще у вищому педагогічному навчальному закладі.

Висновки... Підсумовуючи, доходимо висновку, що в ході підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі необхідно більше уваги приділяти діяльності класного керівника, у тому числі і як педагога-наставника, що допоможе майбутнім учителям здійснювати її на високому професійному рівні й отримувати від неї задоволення. Отже, необхідна цілеспрямована робота щодо підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва, які будуть спроможні створювати необхідні умови для саморозвитку особистості учнів з урахуванням їхніх психологічних та індивідуальних особливостей.

Використана література:

1. Бойко А. Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії / А. Бойко // Педагогічні науки : зб.наук.пр. / Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2011. – Вип. 2. – С. 4-10.
2. Куприна А. В. Институт кураторства как фактор социокультурного развития студентов : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Теория, методика и организация социально-культурной деятельности (по всем уровням образования)» / А. В. Куприна. – М., 2013. – 19 с.
3. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : [навчальний посібник] / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
4. Орел А. Тьютор с разных точек зрения / А. Орел // Информационный бюллетень по курсу BZR654 (март 2000). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ou-link.ru/654/bulletin_654_8/tutor-3.htm
5. Петрусенко С. Ю. Педагогічні умови професійного становлення молодих учителів у загальноосвітньому навчальному закладі : дис...канд. пед. наук : 13.00.04 / Сергій Юрійович Петрусенко. – Одеса, 2009. – 173 с.
6. Прошкін В. Наукове керівництво як найважливіший фактор організації студентської наукової роботи. – [Електронний текст] – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/460>
7. Clutterbuck D. Everyone Needs a Mentor / D. Clutterbuck. – London : Chartered Institute of Personnel and Development, 1991. – 96 р.

Осипова Т.Ю.

ВАРИАТИВНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСТАВНИЧЕСТВА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

В статье рассмотрена деятельность тьютора, коуча, ментора, научного руководителя, куратора, классного руководителя в аспекте педагогического наставничества. Установлено, что несмотря на некоторые отличия в функциях и задачах, которые они выполняют в образовательном процессе, их деятельность прежде всего направлена на помощь подрастающему поколению в профессиональном и личностном становлении, то есть является педагогическим наставничеством. На основе анализа учебных планов и программ выяснено, что подготовке будущих учителей к педагогическому наставничеству в процессе обучения в высшем педагогическом учебном заведении не уделяется должного внимания. Указанное свидетельствует о необходимости проведения целенаправленной работы со студентами относительно их подготовки к такой деятельности.

Ключевые слова: педагогическое наставничество, тьютор, коуч, ментор, научный руководитель, куратор, классный руководитель.

Osipova T. Yu.

TEACHER MENTORING VARIABILITY IN MODERN EDUCATIONAL SPACE

The article deals with the types of teacher mentoring in modern pedagogics. It was defined that unlike a teacher and a lecturer, a tutor cares about individual formation of a certain personality, about specific, only inherent training and education means, and being a tutor is defined as individual support technology mastering process of a certain activity; teacher-coach helps students solve their problems themselves, makes it possible to see what is the best way to proceed by asking questions that allow them to look at the situation from the other side, that is the main technique used in coaching is asking questions; unlike a coach, mentor is an advisor who shares his knowledge and experience with students; an assistant who ensures the necessary emotional and moral support; an experienced person to follow, has distinguished professionalism and promotes student's professional growth; supervisor ensures organizational and moral support to students, graduate students, is responsible for their science behavior, and passes on his style and manner of thinking, approach to the problem being solved to them; curator helps students in the proper organization of

their academic and extracurricular activities, deals with organizational, informational, educational, social, psychological and other issues relevant to students; class teacher promotes the conditions for students' (pupils') learning the amount of education and development of their abilities; creates the conditions for the organization of substantive leisure, prevention of homelessness, delinquency, plans and implements appropriate educational events, etc. Despite some differences in the functions and tasks that are performed in education by tutor, coach, mentor, supervisor, curator, class teacher, their activities are aimed especially at helping the younger generation in professional and personal development, that is educational mentoring. On the basis of curriculum and syllabus was found that future teachers' training for pedagogical mentoring in teaching in higher pedagogical educational institution has been neglected. The given above affirms the need for targeted work with students on their preparation for such activities.

Key words: teacher mentoring, tutor, coach, mentor, supervisor, curator, class teacher.

Подано до редакції 12.04.2017.

УДК 378.096:141

© 2017

Радомська А.М.

ВИЩА ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО УСПІШНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається проблема освітнього стандарту для художньо-графічної освіти. В сучасних умовах освітній стандарт потребує постійного оновлення, підпорядковуючись зростанню вимог суспільства до якості знань і умінь, отриманих молоддю шляхом вищої художньої освіти. В цьому зв'язку розглядається суспільна роль художньої культури. В статті наголошується на зв'язку поколінь в художній культурі і художній освіті. Шляхом художньо-графічної освіти здійснюється формування художньої культури. Авторський підхід до фахової діяльності розглядається в зв'язку з актуальною концепцією креативності.

Ключові слова: мистецтво, освіта, студент, художньо-графічний, образ, творчість.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Мистецька освіта в Україні набирає популярності, незважаючи на складності і невизначеність в соціальній, економічній та культурній сферах країни. Увага молоді і попит молодих людей на освіту в гуманітарній сфері знаходить своє пояснення при уважному вивченні не тільки внутрішньої ситуації в освіті і соціальній сфері (там, де має реалізовуватись продукт освіти), всередині України, але й розумінні глобальних загальносвітових процесів, впливова дія яких викликає зміни в науці і, відповідно, освіті. Ефективному розв'язанню актуальних проблем, що постали перед національною системою освіти в нових умовах розвитку країни в контексті європейської і світової глобалізації сприяє урахування проекту Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020р., реалізація Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», реалізація положень угоди про асоціацію між Україною та Об'єднаною Європою. Сьогодні освітній стандарт потребує постійного оновлення, підпорядковуючись швидкому зростанню вимог суспільства до якості знань і умінь, отриманих молоддю шляхом вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Прихильник студентоцентричного підходу до вищої освіти Іван Андрійович Зязюн був впевнений, що «...необхідна побудова цілісного процесу набування знань, адекватних життю, побудова органічного комплексу гуманітарно-соціально-історичних, природничо-наукових і художніх дисциплін» [3, с. 215].

Теми розвитку культури, теорії дизайну і художньої творчості освітлювали в своїх працях (В. Даниленко, О. Дем'янчук, В. Прусак, А. Чебикін); проблеми теорії і практики мистецької освіти розроблені науковцями (Г. Гребенюк, О. Олексюк, О. Отич, В. Радкевич, О. Рудницька).

Питання взаємодії комунікаційної сфери і сфери культури простежено в дослідженнях зарубіжних науковців (Р. Якобсон, Г. Грейс, Р. Вільямс. Є. Холл).

Соціальну роль мистецтва в суспільстві освітлювали (О. Потебня, Д. Щербаківський, О. Довженко, Ф. Кричевський).

Словник української мови тлумачить мистецтво як досконале вміння у справі; майстерність. Інший варіант пояснення терміну – галузь творчої художньої діяльності. Слід також погодитись з тлумаченням мистецтва як творчого відображення дійсності в художніх образах, творчої художньої діяльності [1, с. 719]. В усіх визначеннях молода людина здатна прочитати діяльнісний компонент у вигляді досконального вміння в справі та творчої діяльності, який поєднуючись складає досить привабливу форму результату мистецької освіти – це здатність до творчого труда завдяки отриманим досконалим вмінням. Це, власно кажучи абстрактна модель, вона приваблива і неконкретизована, при цьому неконкретність приваблива ще більше, бо фантазія здатна намалювати творчості безмежні обрії.

Формулювання цілей статті... Навчатися мистецтву як майстерності і бути спроможним навчати майстерності/мистецтву інших – гуманна і перспективна мета для побудови життя і розуміння можливості свого функціонального включення в соціум.

На наш погляд існує ще одна вагома причина майже всезагальної цікавості і затребуваності мистецтва і художньо-графічної освіти зокрема в середовищі сучасної молоді. Причину цієї зацікавленості слід шукати в появі